
Nova uloga policije u međunarodnim odnosima

ROBERT JURAŠIĆ*

Sažetak

Svijet je postao jedinstveno globalizirano geopolitičko krimogeno područje. Policija i međunarodna policijska suradnja predstavljaju iznimno važan dio odgovora međunarodne zajednice tom izazovu. Autor u tekstu razmatra pitanje učinkovitosti međunarodne policijske suradnje i njezine današnje oblike. Za uspješnost međunarodnog policijskog suprotstavljanja sigurnosnim izazovima u budućnosti će biti potrebno izvršiti određenu konsolidaciju različitih oblika međunarodnih policijskih organizacija sa svrhom njihovog uspješnijeg djelovanja. Bit uspješnosti suprotstavljanja i suzbijanja međunarodnog kriminala, ocjenjuje autor, krije se isključivo u nadnacionalnim policijskim organizacijama koje će imati međunarodni legitimitet, te suverenost postupanja i provođenja policijskih ovlasti bez obzira na nacionalne granice država.

Ključne riječi: globalizacija, globalni terorizam, policija, međunarodna suradnja

Riječi Koffija Annana, glavnog tajnika OUN-a, prigodom otvaranja Konferencije o borbi protiv međunarodnog organiziranog kriminala u Palermu 2000. godine glase: "Globalni izazov zahtjeva globalni odgovor", što je ujedno i sintagma u koju se uklapa i ova tema.

Globalizacija svijeta uza sve prednosti koje donosi, ima i svoju tamnu stranu. Jedna od najtamnijih strana globalizacije je i globalni kriminal. Globalni, sveprisutni kriminal u simbiozi s globalnim terorizmom postali su svjetski neprijatelj "broj 1".

*

Mr. sc. Robert Jurašić, zapovjednik Policijske postaje Vrbovsko.

Globalnom kriminalu, kriminalu koji je prilagodljiv, brz, sofisticiran, kriminalu koji ne poznaje i ne priznaje granice, kao antipod može se nametnuti samo učinkovita svjetska policija, policija trećeg tisućljeća koja se oslobodila atavizama prošlosti i uskogrudne zatvorenosti u nacionalne granice. Takvu globalnu, svjetsku policiju međunarodna zajednica može ostvariti visokim standardima međunarodne policijske suradnje. Baš u takvoj međunarodnoj policijskoj suradnji "leži" ključ i smisao riječi glavnog tajnika UN-a. Globalni odgovor svjetske zajednice globalnom terorizmu i globalnom kriminalu, je globalna međunarodna policijska suradnja.

Danas, a posebice nakon 11. rujna 2001, svakome je jasno da državne granice ne mogu biti prepreka negativnim trendovima koji ozbiljno ugrožavaju međunarodnu sigurnost. Trendovi poput međunarodnog terorizma, međunarodnog organiziranog kriminala, međunarodne ilegalne trgovine narkoticima, oružjem, trgovine bijelim robljem, ilegalnih migracija i svekolikog ostalog kriminala, nesumnjivo utječu na mijenjanje slike svijeta. Globalni kriminal koji danas raspolaže s pet posto svjetskog bruto društvenog proizvoda nesumnjivo utječe i na tokove svjetske politike.

Suprotstavljanje i borba protiv ovakvih ugroza međunarodne sigurnosti jest i bit nove uloge policije u novom svjetskom poretku.

Policijska funkcija i posebno međunarodna policijska suradnja bitna su pretpostavka učinkovitog suprotstavljanja novim izvorima ugrožavanja međunarodne i nacionalne sigurnosti. Po svom opsegu i učestalosti, kao i zbog humane misije koju policija ima, međunarodni policijski odnosi zauzimaju iznimno značajno mjesto u suvremenim međunarodnim odnosima, te se može reći da međunarodni policijski odnosi predstavljaju posebno područje ukupnih međunarodnih odnosa.

Iako nijedna država suvremenog svijeta ne voli isticati svoju policiju, ipak je neupitna činjenica da se uredenost svake države izravno ogleda i u urednosti njenog policijskog aparata. Može se reći da je policija pojedine države njezin "vlastiti odraz u zrcalu". Pritom treba imati u vidu da države ili, bolje rečeno, vladajuće političke elite ne vole isticati "svoje policije", jednostavno polazeći od činjenice što time gube na popularnosti pred biračkim tijelom, ali i međunarodnom zajednicom, plašeći se atributa "nasilne i autoritarne" vlasti.

U tom kontekstu sigurnosni izazovi poput međunarodnog terorizma, organiziranog kriminala, ilegalnih migracija, ilegalne trgovine narkoticima, oružjem i ljudima potiču međunarodnu policijsku suradnju i utječu na stvaranje međunarodnih policijskih odnosa.

Međunarodni policijski odnosi jedan su od najčešćih, ako ne i najčešći oblik konkretizacije međunarodnih odnosa. Naime, dok u drugim područjima međunarodnog komuniciranja uspostavljeni odnos nije svakodnevno ostvaren (u smislu aktivnih kontakata između subjekata preko kojih se ostvaruje), međunarodna policijska suradnja realizira se bez zastoja, kontinuirano. Razlozi za to su intenzivna međunarodna razmjena i protok ideja ljudi i dobara koje rastu u svim pravcima i područjima. Pravo na slobodu kretanja i izbo-

ra mjesta boravka koristi se masovno i sve učestalije, tako da već sada na stotine milijuna ljudi ne žive u državi rođenja, već u drugim državama. U tim okolnostima proces internacionalizacije svekolikog kriminala doseže neslućene razmjere, što bitno uvećava i potrebu za međunarodnom policijskom suradnjom. Globalna kriminalizacija danas doseže visok stupanj, a krug država koje su zahvaćene tim procesima stalno se širi.

Kriminal, a naročito onaj s međunarodnom dimenzijom, sve češće ugrožava najvažnije ljudske vrijednosti.

Globalni terorizam i globalni organizirani kriminal ugrožavaju najvažnije ljudske vrijednosti, podrivaju gospodarske, financijske i demokratske tekovine suvremenog svijeta, pa su zbog toga sve češće tema bilateralnih i multilateralnih sastanaka najviših predstavnika država na kojima se postupno kreira i nova uloga policije u ukupnosti međunarodnih odnosa.

Najznačajniji izazov globalnoj sigurnosti svakako predstavlja **globalni terorizam**. Terorizam kao pojava ekstremnog nasilja egzistira kroz daleku povijest ljudske civilizacije. Ukratko, terorizam definira nasilje usmjereno ka izazivanju straha i slamanja otpora radi ostvarivanja određenoga, prvenstveno političkog cilja. Pod tim pojmom podrazumijeva se sustavna, sistematična primjena nasilja, odnosno sustav nasilne vladavine.¹ Glavna oruđa koja pritom terorizam koristi su najgrublji oblici nasilja, ubojstva i teški zločini koji u suvremenim oblicima terorizma teže velikim razaranjima i masovnom uništenju ponajprije civilnih ciljeva. Terorizam se kroz svoju povijest razvijao u nekoliko etapa. Tako bilježimo rani terorizam koji datira do nove ere (primjer su ubojstvo Cezara ili Neronova tiranija u Starom Rimu), zatim srednja etapa koja traje do kraja 19. stoljeća, zrela etapa terorizma koja obilježava 20. stoljeće pogotovo njegove sedamdesete godine, te suvremena etapa globalnog terorizma koja definitivno datira u novom svjetskom poretku nakon 11. rujna 2001.

Asimetrični rat, kako vojni analitičari nazivaju suvremeni terorizam, postao je jedna od najvećih prijetnji svjetskoj demokraciji. Suvremeni terorizam s obzirom na svoju moć i mogućnosti globalnog ugrožavanja svjetske zajednice postao je "neprijatelj broj 1".²

Suvremeni terorizam sve više prelazi sa insurekcijskih³ pristupa djelovanja ka tipično konvencionalnim ratnim sukobima širih razmjera, a što je jedan i od ciljeva terorizma. Tome naročito pogoduje realna mogućnost nabave

1

B. Klaić, *Rječnik stranih riječi*, MH Zagreb, 1986; str. 1345; *Policija i sigurnost*, Zagreb, 1997, br. 1-2.

2

Halo 92, broj 117, 31. listopada 2001, godina XI; Zagreb, str. 119. Insurekcija je pojam koji označava pobunu ili ustanak protiv bilo koje vlasti. Manifestira se kao sukob-sukobi uglavnom nižih intenziteta, a ne kao sveobuhvatno konvencionalno ratovanje; Wilkinson P., *Terorizam protiv demokracije*, Golden marketing Zagreb, 2002, str. 26-30.

3

Insurekcija je pojam koji označava pobunu ili ustanak protiv bilo koje vlasti. Manifestira se kao sukob-sukobi uglavnom nižih intenziteta, a ne kao sveobuhvatno konvencionalno ratovanje; P. Wilkinson, *Terorizam protiv demokracije*, Golden marketing, Zagreb, 2002, str. 26-30.

i proizvodnje suvremenog oružja, pogotovo kemijskog, biološkog, kao i oružja za masovno uništenje.

Izvori terorizma leže u njegovim proturječnostima, a ogledaju se nizom "društvenih frustracija" pojedinih grupa, naroda, klasa ili etnikuma, a očita-vaju se kroz probleme gospodarske, vjerske, političke ili ine naravi.

Gospodarske i socijalne razlike jedan su od bitnih izvora terorizma, a mogu se sažeti kroz poznatu sintagmu "bogatog sjevera i siromašnog juga". Sljedeća skupina uzroka pojave terorizma svoje izvore ima u vjerskim zastranjenostima poput islamskog fundamentalizma koji svoje oličenje ima u terorističkoj organizaciji Al Qaidi. Terorizam može biti motiviran i hegemonijom, željom za posezanjem za tuđim teritorijem. On može biti motiviran nerješivim etničkim problemima, tlačenjem i potčinjavanjem, kao i oduzimanjem osnovnih ljudskih prava i sloboda. Također, uzroci terorizma mogu se kriti i u ekstremnom nacionalizmu i šovinizmu.⁴

Kao jedan od temeljnih ciljeva terorizma javlja se potreba za internacionalizacijom sukoba. Internacionalizacija "terorizma" važna je iz nekoliko razloga. Prvo treba istaknuti nemogućnost postizanja željenih rezultata samostalno, već se uključivanjem međunarodne zajednice želi postići "maksimalno moguće". Ta tzv. bivalentnost⁵ terorizma želi internacionalizacijom sukoba postići međunarodni legitimitet.

Primjer bivalentnosti terorizma jesu palestinsko-izraelski odnosi, gdje se, ne ulazeći u analizu istih, može naći temelj za potvrđivanje navedene teze. Neupitna je internacionalizacija palestinskog pitanja gdje se u razrješavanje tog problema uključuju najveći svjetski državnički autoriteti.

Neki od ciljeva terorizma mogu biti i stjecanje nacionalne nezavisnosti, političke autonomije ili samoopstojnosti jedne nacije, etničke skupine, vjerske zajednice i sl., a u okvirima postojeće državne zajednice. Također to može biti i težnja za otcjepljenjem ili secesijom pojedinog dijela ili područja države u kojoj djeluje teroristička organizacija.

Suvremeni, međunarodni terorizam nemoguće je tretirati lokalno, odnosno u okvirima jedne države. "Međunarodne veze" terorizma prepoznatljive su u nizu njegovih aktivnosti kao što je njihovo kretanje, prikrivanje terorista u trećim zemljama, logistička potpora, nabavljanje oružja i tehnike, kao i objekti njihovog napada. Međunarodni terorizam definitivno je preuzeo oblik suvremenog specijalnog rata gdje je takav "način ratovanja" daleko perfidniji, jeftiniji, a u nekim slučajevima kao npr. gore spomenuti sukob i prilično učinkovit.

U tom smislu i mete suvremenog terorizma za razliku od prijašnjih koje su bile usmjerene na ciljane pojedince i objekte, danas su usmjerene uglavnom na civilno stanovništvo i masovna stradavanja nedužnih ljudi.

4

B. Javorović, "Terorizam", *Policijska i sigurnost*, Zagreb, godina VI, broj 1-2, str. 16-18.

5

Bivalentnost terorizma predstavlja pojam u suvremenim trendovima terorizma gdje terorizam za neke države predstavlja zločin, a za druge ne, odnosno terorizam se pokušava prikazati legalnim i legitimnim načinom borbe za postizanje pravednih ciljeva.

Rezimirajući suvremeni međunarodni terorizam uočava se njegova tendencija ka globalnom djelovanju, kad se terorizam koristi velikim mogućnostima moderne tehnologije i znanosti. Terorizam je postao zbilja današnjeg svijeta i jedan od najvećih problema sutrašnjice. Kroz svoje dugo postojanje terorizam nije izgubio ništa od svojih temeljnih značajka. On je danas po svojoj aktualnosti, rasprostranjenosti, opasnosti i okrutnosti te globalnom ugrozom svjetske sigurnosti opasniji nego ikada.

Novi svjetski poredak detektirao je nakon 11. rujna 2001. terorizam kao najveću organiziranu prijetnju globalnoj sigurnosti.

Ništa manje bitan izazov svjetskoj sigurnosti predstavlja **globalni organizirani kriminal**. Konvencija UN-a o borbi protiv međunarodnog organiziranog kriminala održana 2000. godine u Palermu iskazuje svu opasnost koju po svjetsku sigurnost predstavlja organizirani kriminal. Tako Pino Arlacci, izvršni direktor za nadzor nad drogama pri Odjelu za suzbijanje zlouporabe droga UN-a definira "organizirani kriminal kao univerzalni kriminal".⁶ U toj definiciji krije se i promišljanje o suvremenom organiziranom kriminalu kao kriminalu kozmopolitskog karaktera koji je odavno prerastao nacionalne okvire pojedinih država.

Novi pojavni oblici organiziranog kriminala odlikuju se znatno većom složenošću i daleko većom rasprostranjenošću od prijašnjih. Za razliku od klasičnih oblika organiziranog kriminaliteta, koji se odnose na ilegalnu trgovinu opojnim drogama, ilegalnu prostituciju, pranje novca te ilegalnu trgovinu oružjem i ljudima, novi oblici organiziranog kriminala "proširili" su svoju djelatnost na trgovinu i krijumčarenje opasnih materija i supstanci kao što su ilegalni promet nuklearnog materijala te kemijskih i bioloških produkata. Posebnost koja u novije vrijeme predstavlja sve veći problem je kriminal vezan uz nezakonito odlaganje ekološki opasnog otpada. Poznati su primjeri krađe znatnih količina urana iz nuklearne elektrane u Černobilu 1994. godine, kao i uhićenje velikog lanca od 470 osoba u Njemačkoj osumnjičenih za nezakonitu trgovinu nuklearnim materijalom.

Suvremeni organizirani kriminal koji je poprimio univerzalni karakter definiran je Napuljskom deklaracijom i globalnim planom djelovanja u borbi protiv organiziranog transnacionalnog kriminala usvojenoj na Konferenciji u Napulju 1994. godine. Upravo je ta Deklaracija postigla suglasje međunarodne zajednice u usvajanju zajedničkih odrednica prema kojima će se tretirati organizirani kriminal. Napuljska deklaracija definira organizirani kriminal pod "zajedničkim nazivnikom", a poradi usklađenog djelovanja i suradnje svih tijela i institucija zaduženih za njegovo suzbijanje kako na razini pojedinih država, tako i na globalnoj razini svjetske zajednice.⁷

6
Halo 92, broj 109, 31. listopada 2001, godina XI, Zagreb, str. 25.

7
Ž. Sačić, *Organizirani kriminal – metode suzbijanja*, Informator, Zagreb, 2001, Kurtović i dr.; *Ibidem*, bilj. 28, str. 1040-1041.

Obilježja suvremenog organiziranog kriminala svakako su i metode kojima se koristi za ostvarivanje svojih konačnih ciljeva. Budući da je svrha organiziranog kriminala isključivo ostvarivanje protupravne imovinske koristi, "alati" kriminalne organizacije su nasilje, zastrašivanje i korupcija, kao i "pranje novca" odnosno legalizacija protupravno stečene imovine. Bitna odrednica organiziranog kriminala je i infiltracija u legalne poslove i gospodarske tijekove. Dva su bitna segmenta opstojnosti organiziranog kriminala, a to su korupcija i "pranje novca", odnosno legalizacija nezakonito stečene dobiti.

Organizirani kriminal i korupcija najopasnija su simbioza koje podrivaju temelje svake društvene zajednice. Korupcija se može tretirati kao globalni fenomen koji je prisutan i u visoko razvijenim, industrijaliziranim zemljama, kao i u zemljama u razvoju, te zemljama u tranziciji. Sama bit korupcije mogla bi se svesti na ostvarivanje privatnih interesa, a na štetu javnog i općeg dobra, tako da ona u pojedinim društvima u tranziciji dobiva pridjev "nacionalnog mentaliteta".⁸

Tako pojam korupcija sadrži korupciju u javnoj upravi, opću korupciju, sudbenu i političku korupciju, korupciju u gospodarstvu i sl. Sa stanovišta organiziranog kriminala najopasnija i najčešća je korupcija usmjerena na nositelje političkih, gospodarskih i finansijskih, pravosudnih i sudskih, te ostalih državno-izvršnih funkcija.

Uvriježena je premisa da organizirani kriminal ima tzv. "poduzetnički duh". To bi značilo da se organizirani kriminal, ukoliko se želi održati, mora boriti za "tržište" ili teritorij svog djelovanja. Razlika je što u takvim nastojanjima organizirani kriminal služi nasiljem, odnosno korupcijom.

Korupcija državnog aparata smatra se najtežim oblikom korupcije. Ona ugrožava temelje svakoga demokratskog društva te se smatra da je država koja je prešla "kritičnu masu" korumpiranosti, počevši od najnižih instanci državne uprave pa sve do najviše političke vlasti dugoročno gledajući ugrozila vlastitu opstojnost. Takvi su primjeri posebno naglašeni u mnogim zemljama u razvoju i tranzicijskim zemljama. Može se zaključiti da je korupcija logistička baza organiziranom kriminalu, te da je borba protiv korupcije i borba protiv organiziranog kriminala. Isto tako proizlazi da su korupcija i organizirani kriminal u uzročno-posljedičnoj vezi do te mjere da jednostavno uvjetuju opstanak jedno drugome.⁹

Jedna od bitnih pretpostavki uspješnosti organiziranog kriminala je i u njegova sposobnost da nelegalno stečeni novac "pretvori" u legalan. Takav novac uključuje se u normalne svjetske finansijske tijekove i transfere i postaje legalno platežno sredstvo. Umješnost "pranja novca" je i jedna od temeljnih premisa opstanaka organiziranog kriminala.

U kontekstu suvremenog kriminološkog i policiološkog pojmovnog tretiranja "pranjem novca" smatraju se inkriminirane aktivnosti kojima je cilj pr-

8

Ž. Horvatić, L. Cvitalnović, *Politika suzbijanja kriminaliteta*, MUP RH, Zagreb, 1999, str. 195.

9

Ž. Sačić, *Organizirani kriminal – metode suzbijanja*, Informator, Zagreb, 2001, str. 22-26.

ljavi novac stečen trgovinom drogom, oružjem, bijelim robljem, prostitucijom, ilegalnim migracijama ili drugim nelegalnim djelatnostima "pretvoriti" u legalno platežno sredstvo. "Oprani novac" kao produkt organiziranog kriminala na financijskom tržištu konkurrira zakonito stečenom novcu i na taj način izravno podriva kako nacionalnu sigurnost pojedinih država, tako i opću međunarodnu sigurnost. Smatra se da se na globalnoj svjetskoj razini godišnje ilegalno "opere" cca 500 milijardi dolara nezakonito stečenog novca ili dva posto globalnog bruto proizvoda. Kako bi se međunarodni financijski kriminal mogao opdržati, potrebna mu je i određena infrastruktura i logističko zaleđe. To se posebno odnosi na financijsko-bankarske ustanove poput raznih banaka, mjenjačnica novca, te različite ustanove koje se bave igrama na sreću, kasina, kockarnice i dr.

Poznati su primjeri da se postupak "pranja novca" koji potječe od međunarodnog organiziranog kriminala odvija preko tzv. trećih zemalja, odnosno zemalja s "mekanim" zakonima o financijskom poslovanju. Neke od poznatijih destinacija preko kojih se odvija legalizacija nezakonito stečenog novca su otoci Barbadosa, Bahami, Bermuda, Kajmanski otoci, Cipar, a poznate su i akcije američke agencije DEA za borbu protiv narkotika koja je otpuzila poznate meksičke banke za "pranje" nezakonito stečenog novca.¹⁰

Neizbježnost u suprotstavljanju međunarodnom tržištu prljavog novca jest prije svega u konsolidiranju međunarodne monetarne politike. Međunarodna zajednica mora optimalnim naporima nastojati zajednički nadzirati svjetske financijske tijekove. U takvim nastojanjima najdalje je otišla grupa G7, odnosno sedam najrazvijenijih zemalja svijeta i Rusija – G8, koja je u svrhu sprečavanja međunarodnog pranja novca osnovala organizaciju F.A.T.F. (Financial Action Task Force). Osnovna zadaća te organizacije je sprečavanje pranja novca, a djeluje na način unapređenja nacionalnih zakonodavstava, te financijskih sustava zemalja, s posebnim aspektom jačanja međunarodne suradnje u svezi navedene problematike.

Povezanost organiziranog kriminala i terorizma također je daleko veća nego što bi se to na prvi pogled moglo zaključiti.

Za opstanak suvremenog međunarodnog terorizma potrebna su prije svega velika financijska sredstva. Formiranje i djelovanje terorističkih organizacija, njihova logistička potpora, nabavljanje oružja i opreme, obučavanje, infrastruktura, te planiranje izvođenja akcija iziskuju ogromna sredstva. Održanje takvog mehanizma nije moguće bez velike logističke potpore te se u brojnim slučajevima organizirani kriminal inkorporira u terorizam kao njegov sastavni dio s isključivim ciljem osiguranja dostatnih financijskih sredstava. Može se reći da terorizam koristi organizirani kriminal kao sredstvo pomoću kojega osigurava potrebitu logistiku za svoje aktivnosti. U tom je smislu organizirani kriminal svojevrsni "generator" terorizma te je u mnogim slučajevima njegov opstanak uvjetovan financijskim sredstvima pris-

10

D. Jordan, *Politika i droga: prljavi novac i demokratske države*, Zagreb, AGM, 2000, str. 137-142.

teklim od nezakonite trgovine narkoticima, oružjem, trgovinom ljudima, ilegalnim migracijama i sl.

Vežu između međunarodnog terorizma i organiziranog kriminala pronalazimo u brojnim primjerima mnogih terorističkih organizacija poput kurdске "Radničke partije" koja se bori protiv Turske, kao i u sličnim situacijama u nekim latinoameričkim zemljama u simbiozi terorizma i kokainskih narko-kartela.¹¹

Ilegalne migracije također su nerazdvojni dio međunarodnog organiziranog kriminala. Migracije u svojem temelju podrazumijevaju pozitivna kretanja ljudi, a stare su koliko i samo čovječanstvo. Potreba za boljim životnim uvjetima i općenito za boljim životom usađena je u same korijene čovječanstva. Migracije uvjetuju mnogi čimbenici socioekonomske naravi, a mogu biti motivirane siromaštvom, političkim ekstremizmom, ratnim sukobima, elementarnim nepogodama, prirodnim katastrofama, epidemijama, bolestima i sl. Infiltracija organiziranog kriminala u migracijske tijekomve otvorila je prostor za odvijanje ilegalnih – nezakonitih migracija i na taj način ostvarivanja nelegalnih profita. Procjenjuje se da se ukupne migracije na svjetskoj razini kreću između 50 i 100 milijuna ljudi godišnje, a istima su pogođene uglavnom zapadne zemlje Europe i SAD. U zemlje Europske unije godišnje se prokrijumčari više od pola milijuna nezakonitih migranata, gdje organizirani kriminal "po glavi" uzima pet tisuća američkih dolara.¹² Taj podatak i više nego dovoljno govori o interesima organiziranog kriminala u domeni svjetskih migracijskih tijekova.

Hrvatska spada u tranzitne zemlje po pitanju migracija. Od godine 1996. kad se jugoistok Europe donekle stabilizirao, primjetne su bitne promjene u svezi legalnih, ali još više ilegalnih migracija. U počecima je najbrojnija struktura ilegalnih tranzitnih migranata bila iz susjedne BiH, da bi se od 1996. naglo bilježio porast državljana Rumunjske. Taj porast ilegalnih imigranata državljana Rumunjske bilježi se i 1997. i to uvećan za 100 posto, te 1998. godine za još 100 posto. Državljanima Rumunjske tranzitiraju uglavnom prema Italiji. Istodobno se bilježi i znatan porast ilegalnih imigranata kurdske nacionalnosti, a 1999. pridružuju im se državljani Turske, Irana, te kosovski Albanci. Godina 2000. bilježi rekordan broj ilegalnih migranata s povećanjem za 97 posto u usporedbi s prethodnom godinom. Ta godina se ujedno tretira i kao godina kada su evidentirani oblici organiziranog kriminala koji kroz Hrvatsku uspostavljaju krijumčarske rute prema zemljama Europske unije. Među ilegalnim migrantima zatiču se državljani Irana, Rumunjske, Turske, Kine, Bangladeša, Iraka, Moldavije, Tunisa i dr.

Može se reći da je u ovom trenutku problem ilegalnih tranzitnih migracija velik, te da će u tom smislu Republika Hrvatska morati dokazati svoju de-

11

Ž. Sačić, *Organizirani kriminal – metode suzbijanja*, Informator, Zagreb, 2001, str. 26.

12

Halo 92, glasilo MUP-a RH, str. 112 od 30. travnja 2001, godina XI, Zagreb, str. 30.

mokratsku orijentiranost u postupanju s ilegalnim migrantima, ali isto tako i odlučnosti pristupanja u euroatlantske integracije.

U tom kontekstu, Hrvatska po pitanju migracija mora svoje zakonodavstvo urediti u skladu sa zakonodavstvom Europske unije, a što još nije učinjeno.

Hrvatski zakon o azilu, iako je nacrt izrađen, još nije prošao saborsku proceduru. Također, Zakon o kretanju i boravku stranaca gotovo je u potpunoj koliziji sa zapadnoeuropskim stavovima. Infrastruktura i proceduralno-statutarna logistika gotovo ne funkcionira.¹³

Ilegalna trgovina narkoticima protežira sam pojam organiziranog kriminala. Narkotici ili opojne droge po definiciji su prirodne ili sintetičke supstance koje svojim kemijskim djelovanjem kod čovjeka izazivaju posebna fizička ili psihička stanja. Ljudi su od davnih vremena poznavali i upotrebljavali pojedine vrste prirodnih droga u religijske i zdravstvene svrhe, kao i za različite vrste obreda.¹⁴ Suvremeno vrijeme i razvoj civilizacije, kao i sve bolja komunikacijska povezanost svijeta, dovode do nekontrolirane i masovne upotrebe opojnih droga čija posljedica je duhovno i fizičko stradavanje čovjeka kao pojedinca, ali i ugrožavanje društva kao cjeline. Od zloporabe droga najviše stradava mlađa populacija i djeca, što toj problematici daje posebnu težinu. Zbog nekontrolirane i masovne zlouporabe opojnih droga međunarodna zajednica nastoji staviti pod nadzor promet i uporabu opojnih droga, a sva proizvodnja i distribucija narkotika koja nije pod kontrolom smatra se ilegalnom i protuzakonitom. Takav stav međunarodne zajednice verificiran je brojnim međunarodnim dokumentima poput Haške konvencije o opojnim drogama iz 1918, Ženevske iz 1925. i 1931. godine, kao i vrlo bitna Konvencija o psihotropnim supstancama donesena u New Yorku 1971.¹⁵

S obzirom na to da je eskalacija zlouporaba opojnih droga kulminirala posljednjih stotinjak godina, bilo je nužno zakonski regulirati i odvojiti legalnu od ilegalne distribucije narkotika. Legalna proizvodnja narkotika danas isključivo služi u medicinske svrhe, te se u tu svrhu najčešće rabe droge prirodnog porijekla poput morfina, heptanona ili petidina. Te se droge pod određenim medicinsko-farmaceutskim tretmanom tretiraju kao lijekovi, odnosno analgetici za ublažavanje bolova.

Ilegalna trgovina opojnim drogama uvjetovana je u pravilu ilegalnom proizvodnjom i preradom opojnih droga, kao i njezinom distribucijom, a u manjoj količini i nezakonitom nabavom iz legalnih izvora kao što je farmaceutska industrija, bolnice, ljekarne i sl. To podrazumijeva da je ilegalna trgovina narkoticima prije svega složena djelatnost organiziranog kriminala koja obuhvaća više segmenata i to: tajne proizvodnje sirovinskih supstanci,

13

Halo 92, glasilo MUP-a RH, br.112, od 30. travnja 2001, godina XI, Zagreb, str. 31-33.

14

M. Nicović, *Opojne droge – multinacionalna kompanija kriminala*, Jugoart, Zagreb, 1989, str. 9.

15

Ibid, str. 7-8.

ilegalnih laboratorija za njihovu preradu, ilegalnih transporta – krijumčarskih puteva droge, ilegalne trgovine te ulične distribucije.

Smatra se da su Peru i Bolivija države s najvećom ilegalnom proizvodnjom lišća koke na svijetu. Procjenjuje se da je u Peruu pod ilegalnim nasadima koke više od 150 tisuća hektara, a u Boliviji na oko 70 tisuća hektara. Latinoameričke zemlje poput Kolumbije, Argentine, Ekvadora i Brazila podmiruju više od 80 posto današnjih svjetskih potreba na ilegalnom tržištu kokaina. Kolumbija je danas zemlja poznata kao centar ilegalne distribucije kokaina proizvedenog u južnoameričkim zemljama. Narko-mafija u Kolumbiji je toliko moćna da analitičari procjenjuju kako kontrolira 10 posto nacionalnog teritorija, a jedan od najpoznatijih i najmoćnijih narko-kartela "Medelinski kartel" ima "vojnu formaciju" koja broji 15 000 ljudi. Poznata je činjenica da su narko-šefovi pojedinih latinoameričkih zemalja pokušali surađivati s vladama i nudili otplate cjelokupnih vanjskih dugova tih zemalja.¹⁶ Proizvodnja droge jedno je od najprofitabilnijih zanimanja u nekim zemljama Latinske Amerike. Statistički podaci bilježe da oko 900 tisuća Peruanaca živi od proizvodnje kokinog lišća. U Kolumbiji 60 tisuća seljaka živi od uzgajanja indijske konoplje i lišća koke. Također, u Boliviji se uzgajanjem grmova koke bavi i od toga živi više od 450 tisuća seljaka.

Poznata uzgajališta opijumskog maka, kao i njegova prerada u heroin i opijum "tradicionalno" se odvija u azijskim zemljama, zemljama tzv. "Zlatnog polumjeseca" koji čine Afganistan, Pakistan i Iran. Veliki proizvođač heroina i opijuma je i Turska, a smatra se da je Tajland u kojem se godišnje proizvede preko 400 tona sirovine, najveći proizvođač opijuma.¹⁷

Suzbijanje ilegalne trgovine drogom provodi se u dva pravca i to represijom i prevencijom.

U postojbini organiziranog narko-kriminala, Italiji, u 80-im i 90-im godinama proteklog stoljeća čvrstim angažiranjem talijanske vlade i pravosuđa znatno je uzdrmana i za dogleđno vrijeme suzbijena zloglasna mafijaška organizacija "Cosa Nostra". Akcije koje su pritom vođene rezultirale su uhićenjem mnogih narko-bosova. Sličnih primjera represivnog suzbijanja ilegalne trgovine i krijumčarenja droga bilo je i na području tzv. "Zelenog kontinenta", zemljama Južne Amerike, gdje su angažiranjem i odlučnošću tamošnje vlade razbijeni mnogi kolumbijski narko-karteli. Isto tako značajni uspjesi u borbi protiv narko-kriminala postignuti su na azijskom kontinentu. U zemljama tzv. "Zlatnog trokuta" gdje u proizvodnji opijumskog maka prednjače Tajland i Burma, čak je i vojska uključena u suzbijanje narkotika.

Nažalost, i mnogi istaknuti borci protiv narko-mafije poput kolumbijskog ministra pravde Rodriga Lave Bonille, predsjedničkog kandidata Luisa Car-

16
D. Modly, Studij za unutrašnje poslove, Zagreb – Droge i narkomanija – ilegalna trgovina kokainom, str. 573.

17
Haló 92, glasilo MUP-a RH, broj 117, 31. listopada 2001, Zagreb, godina XI, str. 32.

losa Gavana, te talijanskih sudaca Falcona Giovvani i Borsclina dali su svoje živote u toj borbi.¹⁸

Suzbijanje ilegalne trgovine drogom može biti i rezultat preventivnih mjera. Bitni pomaci u tom smislu postignuti su u jugoistočnoj Aziji primjenom određenih ekonomskih mjera kojima država stimulira seljake na uzgoj drugih poljoprivrednih kultura, što je značajno smanjilo proizvodnju opijumskog maka. Slično je i latinoameričkim zemljama Boliviji i Peruu gdje je udio novca od droge u bruto nacionalnom dohotku s prijašnjih 8 posto pao na svega 2 posto.¹⁹

Suzbijanje droge u Hrvatskoj također postaje sve prisutniji i složeniji problem. Iako je Hrvatska tranzitna zemlja po pitanjima ilegalne narko-trgovine, ipak postoji narko-tržište koje se stalno širi.

Strategija suzbijanja zloporabe opojnih droga u Hrvatskoj najbolje je iskazana u dokumentu Hrvatske biskupske konferencije pod nazivom "Kako zaustaviti širenje droge u Hrvatskoj?". Dokument ističe tri čimbenika suzbijanja droga: 1. odgoj i obrazovanje; 2. omogućavanje odgovarajućih uvjeta za provedbu slobodnog vremena; 3. opasnost od ovisnosti.

Tim dokumentom je obuhvaćeno više od 950 tisuća djece i mladeži, 3500 odgojno-obrazovnih ustanova, te 75 tisuća djelatnika raznih profila – učitelja, pedagoga, psihologa, defektologa i drugih koji se bave problematikom suzbijanja droga. U dokumentu se traži da se problemu droga prilazi organizirano, tj. odgojno i preventivno, što podrazumijeva liječenje ovisnika, kao i represivno djelovanje prema narko-dilerima. Ukazuje se također na kaznenu politiku u svezi zloporabe opojnih droga, koja je iznimno blaga, te se predlaže žurno donošenje zakona o sprečavanju uporabe opojnih droga.²⁰

Ilegalna trgovina oružjem sastavni je dio organiziranog kriminala. Ilegalno oružje u tom smislu može biti "alat" organiziranog kriminala ili pak predmet nezakonite trgovine radi ostvarivanja protupravne dobiti. Oružje je nerazdvojni dio "korpusa" organiziranog zločina, sagledavajući ga u svim njegovim segmentima. Poglavitno se to odnosi na spregu organiziranog kriminala i terorizma, gdje se terorizam temelji na nasilju prouzročenom njegovim glavnim oruđem – ilegalnim, nezakonitim oružjem. Također i ostali oblici organiziranog kriminala (bilo da se radi o kriminalitetu vezanom uz nezakonitu trgovinu i zloporabu opojnih droga, ilegalne migracije ili trgovinu bijelim robljem) služe se ilegalnim oružjem za svoje aktivnosti. Bit ilegalne trgovine oružjem temelji se na postojanju ilegalnog tržišta. Zakon "ponude i potražnje" bitno utječe na ilegalno tržište oružjem. Brojni su primjeri koji potvrđuju ovo pravilo. Praksa potvrđuje da su mnogi slučajevi nezakonite trgovine opojnim drogama izravno povezani s ilegalnom trgovinom oružja. Konkretni primjeri

18
Novi list, "Kriminalci organizirani od svojih progonitelja", 30. studenoga 2002.

19
Halo 92, glasilo MUP-a RH, godina X, 31. siječnja 2000, str. 27-28.

20
Halo 92, glasilo MUP-a RH, godina X, travanj 2001, str. 29.

bilježe se u jugoistočnoj Aziji u tzv. predjelu "Zlatnog polumjeseca" između Afganistana, Irana i Pakistana. Ovu, oduvijek nemirnu regiju opterećenu ratnim sukobima, koriste razne etničke skupine za ostvarivanje vlastitih ciljeva. Uglavnom se ti ciljevi, motivirani etničkim, vjerskim i političkim elementima, a vrlo često i "klasičnim" koristoljubljem, pokušavaju ostvariti brojnim oružanim sukobima. Ratovi između nomadskih plemena Baluča, Azerbejdžana i Kurda na tim prostorima oduvijek su prisutna konstanta. U tom smislu proizvodnja opijuma od navedenih etničkih skupina i plemena ponajprije služi za kupovinu ilegalnog oružja za vođenje lokalnih ratova.²¹ Brojne su terorističke organizacije kojima je ilegalna trgovina oružjem isključivi izvor naoružanja.²²

Raspadom Varšavskog vojnog saveza znatne količine konvencionalnog, ali isto tako biološkog, kemijskog, pa čak i nuklearnog oružja našle su se pod vrlo upitnim nadzorom. Poznato je da ruski organizirani kriminal kontrolira jedan od najznačajnijih krijumčarskih kanala kojim se takvo oružje prebacuje u zapadne zemlje ili na druga krizna žarišta diljem svijeta.²³

Jedna od posljedica ratnih sukoba na prostoru jugoistočne Europe 90-ih godina prošlog stoljeća su i velike količine oružja vojnog porijekla koje je stiglo ilegalnim putem. Znatan dio takvog oružja postao je predmetom raznih kriminalnih radnji, pa i nezakonite trgovine.²⁴

Poznata je afera broda "Boka Star" gdje su Srbija i Crna Gora sustavno naoružavale irački režim Sadama Huseina. Pretragom i provedenom kriminalističkom obradom broda u Rijeci utvrđeno je da je isti prevezio 208 tisuća kilograma vojnog eksploziva namijenjenog Iraku.²⁵

Ilegalna trgovina ljudima ili "bijelim robljem" sramota je današnjeg svijeta. U trećem tisućljeću organizirani kriminal trguje ljudskim dušama okrutnije nego u tamna, stara vremena kad je ropstvo bilo ozakonjeno. Trgovina ženama u svrhu stjecanja profita od prostitucije ili što je najgore, trgovina i seksualno iskorištavanje djece, stvarnost je koja gleda u lice demokratskog svijeta. Dužničko ropstvo, prisilna prostitucija žena i djece, prisilni rad, eklatantna su kršenja osnovnih ljudskih prava zajamčenih u temeljnim dokumentima ljudske civilizacije i slobodnog svijeta, Općoj deklaraciji o pravima čovjeka i Europskoj konvenciji za zaštitu prava čovjeka i temeljnih sloboda.

21

M. Nicović, *Opojne droge – multinacionalna kompanija kriminala*, Jugoart, Zagreb, 2001, str. 26.

22

Al Qaida i Osama Bin Laden prilikom američke intervencije na Afganistan nalazili su se u sastavu ondašnjih mudžahedinskih snaga. Budući da su američkom vojnom intervencijom bili razbijeni, povukli su se na sjever Afganistana u nepristupačna brdovita područja. S obzirom na to da je imovina Osame Bin Ladena i njegove terorističke organizacije uglavnom blokirana, pretpostavlja se da preživljavaju i naoružavaju se baveći se ilegalnom narko-trgovinom.

23

D. C. Jordan, *Politika i droga, prljavi novac i demokratske države*, Zagreb, 2000, str. 108.

24

Halo 92, glasilo MUP-a RH, godina XI, broj 114, 30. lipnja 2001, Zagreb, str. 9.

25

Novi list, "Kapetan Boka Stara namjerava progovoriti", od 9. prosinca 2002.

da. Smatra se da organizirani kriminal ostvari godišnji prihod od ilegalne trgovine ljudima između 7 i 12 milijardi američkih dolara.²⁶

Međunarodna pravna regulativa u svezi suzbijanja ilegalne trgovine ljudima temelji se na međunarodnim dokumentima koji tretiraju problematiku ljudskih prava i prava čovjeka, različitim inicijativama brojnih međunarodnih udruga koje se bave zaštitom ljudskih prava, a isto tako i u konvencijama UN-a protiv transnacionalnog organiziranog kriminala, kao što je Protokol za sprečavanje, suzbijanje i kažnjavanje krijumčarenja ljudi, posebice žena i djece donesen 15. studenoga 2000. u New Yorku.²⁷

"Moderno ropstvo", kako je trgovinu ljudima nazvao europski komesar za unutarnje poslove Antonio Vitaro, bilo je predmet i međunarodne konferencije u Gentu u Bruxellesu na kojem su bili ministri unutarnjih poslova zemalja Europske unije.

Od nevladinih organizacija koje se bave pružanjem pomoći i zaštitom žrtava ilegalne trgovine ljudima treba istaknuti talijanske udruge poput "Tampepa" i "Stella Polare".²⁸

Antipod ugrozima globalne međunarodne sigurnosti, a koji su gore navedeni nalazi se u međunarodnoj policijskoj suradnji koja se odvija putem međunarodnih policijskih organizacija.

Uz brojne oblike međunarodnih policijskih asocijacija koje tretiraju problematiku svekolikog međunarodnog kriminaliteta poput Pompidou grupe, TREVI-a ili pak Schengena, ipak je bitno istaknuti dvije najznačajne međunarodne policijske organizacije **Interpol** i **Europol**.

Interpol svoje začetke bilježi početkom prošlog stoljeća, a najvažniji događaj tog vremena po pitanju policijske suradnje svakako je Prvi kongres sudske policije održan u Monacu 1914. Svrha tog kongresa bilo je osnivanje Međunarodnog ureda koji bi se bavio poslovima ekstradicije i razmjenom podataka iz jedinstvene kaznene evidencije.²⁹

Izbijanje I. svjetskog rata "zamrznilo" je započete aktivnosti, da bi se tek 1923. u Beču održao Drugi međunarodni kongres policije s naglaskom međunarodne suradnje kriminalističkih policija. Na Bečkom kongresu osnovana je Međunarodna komisija kriminalističke policije (CPC), a za sjedište je izabran Beč, iz razloga što je u to vrijeme austrijska policija raspolagala najboljom kartotekom međunarodnih kriminalaca i općenitom uređenošću policijskih evidencija.

26 Podatak je iznesla Meri Robinson, predstavnica Visokog komesarijata za ljudska prava OUN-a, www.mans.org/informacije.

27 *Narodne novine*, Međunarodni ugovori, br. 14, studeni 2002, Zagreb.

28 www.večernji-list.hr

29 J. Strmotić, MUP RH, *Priručnik Interpola za pravilno postupanje službenika specijaliziranih za poslove kriminala na štetu djece*, Zagreb, 2001, str. 14.

Međunarodna komisija kriminalističke policije uspostavljena 1923. u Beču djelovala je do početka II. svjetskog rata kada je zbog dolaska nacizma faktički prestala s radom.

Nakon završetka II. svjetskog rata godine 1946. na inicijativu Belgije Međunarodna komisija kriminalističke policije obnovila je svoj rad. Kongres je održan u Bruxellesu, a za sjedište organizacije izabran je Pariz.

Nedostaci Statuta Međunarodne komisije kriminalističke policije kao i nedorečenosti Bruxelleskog kongresa, inicirali su zasjedanje Generalne skupštine 1956. u Beču, na kojoj je usvojen novi Statut, a Međunarodna komisija kriminalističke policije dobila novo ime koje glasi Međunarodna organizacija kriminalističke policije – **Interpol**.

Dana 27. studenog 1989. inauguriran je novi Stožer Interpola u Lyonu, gdje mu je i danas sjedište.

Interpol je međunarodna policijska organizacija zamišljena i stvorena sa svrhom internacionalizacije policijske suradnje, čija je zadaća suzbijanje svekolikog kriminaliteta koji ugrožava međunarodnu sigurnost.³⁰

Međunarodna policijska suradnja koja se odvija putem Interpola temelji se na načelima univerzalizma, apolitičnosti i antikriminalne solidarnosti, a ostvaruje se tijesnom suradnjom između središnjih nacionalnih ureda Interpola u zemljama članicama. Glavni organi utemeljeni Statutom organizacije Interpola su Generalna skupština, Izvršni odbor i Glavno tajništvo. Uz njih postoje i pomoćni organi – Komisija za internu kontrolu evidencija, Stalni odbor za tehnologiju informatike te Savjetnici.³¹

Interpol je 1971. na temelju odluke Ekonomsko-socijalnog vijeća UN-a proglašen punopravnom međunarodnom organizacijom.

Suradnja Republike Hrvatske i Interpola odvija se od 4. studenoga 1992. kad je Republika Hrvatska na 61. sjednici Generalne skupštine Interpola primljena u njegovo punopravno članstvo. Tom prigodom osnovan je Središnji nacionalni ured Interpola u Zagrebu, koji je ustanovio vrlo široku i intenzivnu suradnju sa Središnjim nacionalnim uredima Interpola drugih zemalja, kao i Generalnim tajništvom organizacije u Lyonu. Aktivnosti Hrvatskog ureda Interpola rezultirale su povjeravanjem organizacije 27. regionalne konferencije Interpola za Europu Republici Hrvatskoj. Konferencija je održana u svibnju 1998. u Cavtatu.

Također vrlo bitni kontakti Hrvatske nacionalne organizacije Interpola odvijali su se na 68. redovnoj Generalnoj skupštini Interpola održanoj u Seoulu u Republici Koreji u studenome 1999. U Seoulu je potaknuto pitanje suradnje Interpola i SECI-a – Jugoistočne europske inicijative za suradnju, što je za Hrvatsku kao zemlju u regiji bilo pitanje od iznimnog značenja, tim više što hrvatska službena politika u to vrijeme nije bila formalni član ove ini-

30

B. Babović, *Policijska u svjetskom poretku*, Beograd, 1997, str. 173.

31

J. Strmotić, *Priručnik Interpola za pravilno postupanje službenika specijaliziranih za poslove kriminala na štetu djece*, Zagreb, 2001, str. 14.

cijative. Hrvatski nacionalni ured Interpola ostvario je tom prigodom niz bilateralnih kontakata od kojih su značajniji bili s predstavnicima Bosne i Hercegovine, Mađarske, Republike Slovenije, Republike Grčke, Bugarske, te izaslanstvima Interpola SAD-a i Ruske Federacije.³²

Središnji ured Interpola Zagreb sistematiziran je u sklopu Ureda za međunarodne odnose MUP-a RH, a čine ga tri ustrojne razine i to: časnici specijalizirani za određenu liniju rada; časnici veze i prevoditelji. Središnji nacionalni ured Interpola Zagreb sudjeluje u izradi međunarodnih ugovora i drugih međunarodnih akata sa zemljama članicama Interpola, a sa ciljem suzbijanja međunarodnog kriminaliteta.

Europol ili "Europski FBI" ideja je sa zasjedanja Europskog vijeća u Luxemburgu iz lipnja 1991. na inicijativu kancelara Helmuta Kohla. Suradnja u području pravosuđa i unutarnjih poslova jedno je od ključnih pitanja Europske unije, te ona čini tzv. "treći stup" politike na kojem počiva EU.³³

Realizacija te ideje krenula je Ugovorom iz Maastrichta 1992. gdje se u članku K.1. preciziraju zajednička područja zemalja članica Europske unije koja bi tretirala europska policija – Europol. Prema članku K.1. područja od zajedničkog interesa koja bi obuhvaćao Europol odnosila bi se na policijsku suradnju u cilju suzbijanja terorizma, nedopuštene trgovine drogama, organiziranog kriminala, politike azila i imigracijske politike, ilegalne trgovine nuklearnim i radioaktivnim tvarima, krijumčarenje ljudima, vozilima, dječja pornografija, te krivotvorenje novca – posebno eura. Za sjedište organizacije izabran je Den Haag.³⁴

Maastrichtski sporazum inicirao je donošenje Konvencije o Europolu na Sjednici Vijeća Europske unije 26. lipnja 1995. i taj međunarodnopravni akt može se smatrati "temeljnim" kamenom Europola. Konvencija predstavlja najvažniji dokumenat ove organizacije. Ratifikacija Konvencije trajala je tri godine, a nakon definiranja različitih propisa, sa stvarnim radom Europol je počeo 1. srpnja 1999.

U zemljama članicama oformljene su nacionalne jedinice Europola koje izravno surađuju sa centralom u Den Haagu, a glavna tijela Europola su: upravni odbor, direktor, financijski kontrolor i financijski odbor.

Perspektiva Europola kao najmlađe regionalne policijske organizacije krije se u njegovoj suradnji s ostalim međunarodnim policijskim asocijacijama i tijelima nadležnim za pitanja europske sigurnosti, učinkovitoj podjeli djelatnosti, razmjeni podataka, kao i u operativnoj provedbi policijskih ovlasti na području čitave Europske unije.

32

Halo 92, glasilo MUP-a RH, broj 96, godina IX, Zagreb, od 24. prosinca 1999.

33

Ministarstvo za europske integracije u suradnji s Uredom Vlade RH za odnose s javnošću i Ministarstva vanjskih poslova: *Što Hrvatskoj donosi Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju?*, Zagreb, 2001, str. 29.

34

S. Ivanda, *Schengenski sporazumi i unutarnja sigurnost*, Zagreb, 2001, str. 38-39.

Suradnja Republike Hrvatske i Europol u formalnom smislu još nije ostvarena. U tom pogledu značajna je aktivnost Republike Hrvatske po pitanju suradnje s Europskom unijom na području pravosuđa i unutarnjih poslova. Republika Hrvatska se obavezala Sporazumom o stabilizaciji i pridruživanju potpisanom 29. listopada 2001. na suradnju s Europskom unijom po pitanju sprečavanja kažnjivih i nezakonitih aktivnosti i organiziranog kriminala poput trgovine ljudima, krivotvorenja novca, nezakonitim transakcijama nuklearnog otpada i radioaktivnog materijala, nedopuštenom trgovinom narkoticima i oružjem, te terorizmom.³⁵

Sporazum je također predvidio izradu "Cards" programa za područje Republike Hrvatske. Tim programom dala bi se potpora izradi nacionalnog zakonodavstva kojom bi se povećala učinkovitost institucija zaduženih za preveniranje kriminala, obrazovalo bi se i stručno educiralo kadrove, te donosile mjere za sprečavanje kriminala. U okviru "Cards" programa tijekom 2003. usuglašavao bi se i svojevrsni nacionalni obavještajni sustav kriminalističkih policija koji bi bio inkorporiran u slične sustave u regiji.

Iz navedenih "alternativnih" programa neizravne suradnje, vidljiva su nastojanja Republike Hrvatske za što skorijim članstvom u Europolu. U tom je smislu Odlukom Vijeća Ministara pravosuđa i unutarnjih poslova Europske unije od 13. lipnja 2002. Hrvatskoj sugerirano započinjanje pregovora o Sporazumu o suradnji s Europolom. U kontekstu navedenog predstavnici MUP-a RH u listopadu 2002. u Den Haagu bili su na seminaru o početku službenih pregovora s Europolom.³⁶

Uključenost Republike Hrvatske u međunarodnu policijsku suradnju odvija se kroz niz značajnih aktivnosti u bilateralnoj i multilateralnoj suradnji i uključenosti hrvatske policije u međunarodno suzbijanje svekolikog kriminaliteta. Za te je zadaće pri Kabinetu Ministra u Ministarstvu unutarnjih poslova RH ustanovljen Ured za međunarodne odnose.

Nadležnost Ureda za međunarodne odnose MUP-a RH svodi se na unapređivanje međunarodnih kontakata Republike Hrvatske iz domene rada unutarnjih poslova sa srodnim institucijama u inozemstvu. Ured također koordinira kontakte Ministarstva s međunarodnim policijskim organizacijama i uspostavlja različite oblike bilateralne suradnje s nacionalnim policijama u svijetu. Zadaća Ureda je i praćenje zakonske regulative po problematici unutarnjih poslova i pravosuđa drugih država s kojima Republika Hrvatska uspostavlja međusobne odnose. Ured priprema i dokumente kojima se uređuje i uspostavlja međunarodna suradnja MUP-a RH i drugih policija, te prikuplja i čuva podatke i informacija značajnih za međunarodne odnose ovog ministarstva.

Ured za međunarodne odnose MUP-a RH svoje aktivnosti koordinira s Vladom RH, kao i s Ministarstvom vanjskih poslova i državnim protokolom.

35

Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju, Glava 7, članak 80. definira obveze i područja suradnje RH s Europskom unijom po pitanjima pravosudne i policijske suradnje.

36

<http://www.mvp.hr/1-3-04-multilateralni-14.htm>

Na razini aktivnosti koje se provode u samom Ministarstvu unutarnjih poslova zadaće Ureda su sljedeće:

- brine se o provedbi međunarodnih sporazuma i ugovora koji su od interesa za MUP RH

- organizira suradnju dužnosnika Ministarstva na najvišoj razini, priprema posjete ministra i drugih dužnosnika stranim zemljama, te prijeme dužnosnika drugih policija u našoj zemlji

- priprema stručne timove za prisustvovanje međunarodnim skupovima, konferencijama, kao i ostale profesionalne kontakte

- održava i uspostavlja odnose s diplomatsko-konzularnim korom akreditiranim u našoj zemlji, te održava stalne kontakte s predstavnicima naših veleposlanstva u inozemstvu.³⁷

Ured održava stalne kontakte s predstavnicima međunarodnih organizacija koje su prisutne u Republici Hrvatskoj, a treba istaknuti da su njegove aktivnosti usmjerene prema što većem angažmanu MUP-a RH u suradnji s tijelima međunarodnih organizacija poput OUN-a, Europskog vijeća i sl.

Ured za međunarodne odnose MUP-a RH zaslužan je za donošenje niza međunarodnih dokumenata koji reguliraju policijsku suradnju Republike Hrvatske s međunarodnom zajednicom. U tom smislu postoje tri vrste međunarodnih dokumenata u kojima je Ured izravno sudjelovao:

1. potpisani i ratificirani bilateralni međunarodni ugovori između Vlade RH i vlada drugih zemalja

2. bilateralni ugovori u pripremnj fazi između Vlade RH i vlada drugih zemalja

3. ugovori, deklaracije i sporazumi između MUP-a RH i policija drugih zemalja.

Policijska suradnja na jugoistoku Europe važan je segment u kontekstu ukupno navedenih međunarodnih policijskih odnosa na sprečavanju i suzbijanju međunarodnog kriminaliteta, a posebice imajući u vidu ovu regiju. Jugoistočna Europa, gledano kroz prizmu stanja sigurnosti nakon rata 90-ih godina prošlog stoljeća, postala je regija izrazitih konflikata i nemira, te zona sukoba u kojoj su normalne političke, gospodarske i sigurnosne inicijative bile iznimno otežane ili čak onemogućene. U kontekstu takvih zbivanja međunarodna zajednica potaknula je niz konkretnih i učinkovitih akcija koje bi ovoj regiji vratile nadu u budućnost. Posebna pozornost posvećena je problemu sigurnosti u čijem je nazivniku policijska suradnja zasigurno najvažnija.

Pakt o stabilnosti ili "početak novih sigurnosnih rješenja na jugoistoku Europe", jedan je od bitnijih međunarodnih dokumenata koji tretiraju prob-

37

Aktivnosti Ureda po pitanju kontakata sa stranim diplomatskim predstavnicima, kao i stalna "veza" s našim veleposlanstvima u svijetu posebno su važne oko uspostave bilateralnih odnosa Ministarstva s drugim policijama. Diplomacija "otvara" vrata uspostave prvih kontakata između zainteresiranih strana i time pomaže u ostvarenju međusobne suradnje.

lem sigurnosti u regiji.³⁸ Cilj Pakta o stabilnosti je da jačanjem regionalne sigurnosti pridonese razvitku i uspostavi trajnog mira na ovim prostorima.

Pakt o stabilnosti formalno je počeo s radom usvajanjem Sarajevske deklaracije 30. srpnja 1999. Preambula Pakta utvrđuje odgovornost država jugoistočne Europe na pravcu zajedničke suradnje, te suradnje s međunarodnom zajednicom u cilju osiguranja trajnog mira, stabilnosti i napretka jugoistočne Europe.³⁹

Operacionalizacija Pakta o stabilnosti provodi se putem tzv. Regionalnog stola za jugoistočnu Europu. U okviru Regionalnog stola djeluju tri radna stola: Radni stol o ljudskim pravima i demokratizaciji, Radni stol o suradnji, razvitku i gospodarskoj obnovi i Radni stol o sigurnosnim pitanjima.

Treći radni stol koji regulira sigurnosna pitanja obuhvaća i problematiku policijske suradnje kao sastavnog dijela suzbijanja kriminaliteta. Radni stol ima dva podstola: Podstol za obrambena i sigurnosna pitanja i Podstol za pravosuđe i unutarnje poslove.

Podstol za pravosuđe i unutarnje poslove obuhvaća osam sektora u kojima se obrađuje suzbijanje organiziranog kriminala i korupcije, pitanja pravosuđa, pitanja policije i granične policije, otklanjanje posljedica nepogoda, problematika migracija i azila.

Aktivnosti trećeg Radnog stola u protekle dvije godine ogledale su se kroz nekoliko različitih sigurnosnih segmenata.

Prema problematici terorizma, a pogotovo nakon 11. rujna 2001. Pakt o stabilnosti i njegov Treći radni stol izdali su dvije deklaracije. Prva, "Kratka deklaracija" kojom se osuđuje napad na SAD i potvrđuje odlučnost Pakta u antiterorističkoj borbi donesena je 21. rujna 2001. u Budimpešti. Na Regionalnoj konferenciji u Bukureštu 26. listopada 2001. usvojena je Druga deklaracija o međunarodnoj suradnji u borbi protiv terorizma. Deklaracija određuje i Plan djelovanja po kojem zemlje članice Pakta imaju obavezu usklađivanja nacionalnih zakonodavstava, obuke policijskih snaga, uvezivanja sigurnosnih službi i razmjene informacija, te razmjene stručnjaka uključujući časnike za vezu.

U okviru rada Podstola o unutarnjim poslovima i pravosuđu, veća pozornosti usmjerena je prema suzbijanju organiziranog kriminala i korupcije, ilegalnim migracijama, trgovini ljudima i problemu azila. Pitanje pravosuđa i unutarnjih poslova ocijenjeno je prioritetnim pitanjem Pakta o stabilnosti.

U funkciji suzbijanja organiziranog kriminala održan je radni stol o sigurnosnim pitanjima u Sofiji, 04/05. listopada 2001, na kojem su sudjelovali predstavnici Vijeća Europe, Europske komisije, Vijeća Ministara Europske unije, predstavnici Interpola, Europol, OESS-a i SECI-a, što je skupu dalo

38

Vukadinović, R, *Sigurnost na jugoistoku Europe*, Interland, Varaždin, 1999, str. 151.

39

Ibid, str. 162-163.

dodatnu dimenziju. Cilj te inicijative bio je suzbijanje organiziranog kriminala, korupcije i "pranja novca".⁴⁰

Inicijativa suzbijanja korupcije pod vodstvom je SAD-a i Vijeća Europe, a provodi se u dvije faze. Prva faza koja je trajala dvije godine i upravo je završena, podrazumijevala je usvajanje europskih i međunarodnih instrumenata za suzbijanje korupcije, poput jačanja zakonodavstva i pravne države, nadzora praćenja poslovnih operacija, kao i svekolikog razvitka društva.

Druga faza provođenja antikorupcijske inicijative predviđa veću samoinicijativnost zemalja – sudionica, u smislu samostalnog određivanja prioriteta po navedenoj problematici.

Glede pitanja migracija i azila Pakt tu problematiku rješava po standardima Europske unije odnosno u skladu Amsterdamskog ugovora. Radnu grupu za azil i migracije čine predstavnici Europske unije, UNHCR-a, Vijeća Europe i drugih zainteresiranih strana. Radna grupa izradila je Plan djelovanja pod nazivom "Razvitak sustava upravljanja migracijama i azilom" kao četverogodišnju perspektivu.

Podstol za pravosuđe i unutarnje poslove Pakta o stabilnosti posebnu pozornost je usmjerio na suzbijanje ilegalne trgovine ljudima. Oformljena je i radna skupina koja svoje aktivnosti provodi u okviru sedam segmenata od kojih svaki segment nadzire po jedna međunarodna organizacija.⁴¹ Osnova na kojoj djeluje Radna skupina je UN-ova Konferencija o organiziranom kriminalu iz Palerma 2000. godine i Ministarska deklaracija o trgovini ljudima.

U Zagrebu je 27. studenoga 2001. održan regionalni ministarski sastanak o trgovini ljudima koji je rezultirao zajedničkom izjavom čiji su potpisnici predstavnici ministarstva unutarnjih poslova zemalja jugoistočne Europe.⁴²

U okviru Podstola o unutarnjim poslovima i pravosuđu djeluje i Radna skupina za granice, a također je pokrenut i program obuke civilnih policija zemalja jugoistočne Europe pod patronatom Norveške. Nositelji tog projekta su Norveška i Republika Hrvatska, a program se provodi u centru za obuku policije Valbandon kraj Pule.

Rezimirajući ukupne aktivnosti i prioritete Pakta o stabilnosti u posljednje dvije godine zorna je njegova orijentacija prema policijskoj i pravosudnoj suradnji. Takva orijentacija vidljiva je i u planovima Trećeg radnog stola za 2003. godinu, koji obuhvaćaju borbu protiv organiziranog kriminala i nove inicijative po pitanjima migracija i azila u koje je inkorporiran i problem povratka izbjeglica.

40

Zemlje uključene u inicijativu su: Albanija, Bosna i Hercegovina, Bugarska, Hrvatska, Mađarska, Makedonija, Moldova, Rumunjska, SRJ (Srbija i Crna Gora), Slovenija i Kosovo.

41

Vijeće Europe – segment reforme zakonodavstva; UNHCR – prevencije; UNICEF – podizanje svijesti; ICMPD – programi razmjene; SECI – provedba prava; ICMC – program zaštite svjedoka; IOM – reintegracija i povratak.

42

<http://www.mvp.hr/1-3-06-multilateralni-05.htm>

Republika Hrvatska aktivno je uključena u Pakt o stabilnosti gdje vidi svoju šansu uključivanja u euroatlantske integracije. Aktivan pristup Hrvatske tom pitanju potvrđuje činjenica da je u 2002. godini za predsjedavajućeg Radnog stola o sigurnosnim pitanjima izabran Vladimir Drobnjak.

Drugi vid policijske suradnje zemalja jugoistočne Europe može se sagledati kroz inicijativu za suradnju u jugoistočnoj Europi ili popularno nazvana SECI – inicijativa. Ciljevi SECI-a ogledaju se kroz nekoliko segmenata suradnje zemalja u regiji iz kojih se u segmentu bliske suradnje Vlada podrazumijeva i suradnja Ministarstava unutarnjih poslova odnosno policije. Hrvatski Sabor je 27. rujna 2000. proglasio Zakon o potvrđivanju ugovora o suradnji, sprječavanju i suzbijanju prekograničnog kriminala i Povelje o organizaciji i djelovanju inicijative za suradnju u jugoistočnoj Europi – SECI regionalnog centra za suzbijanje prekograničnog kriminala.⁴³ Zemlje članice obvezale su se na suradnju u otkrivanju, sprječavanju, istraživanju i suzbijanju prekograničnog kriminala, te na suradnju i koordinaciju rada s Interpolom i Svjetskom carinskom organizacijom.

Rezimirajući svekoliki međunarodni kriminal na čelu s terorizmom može se konstatirati da je svijet postao jedinstveno globalizirano geopolicijsko krimogeno područje. U tom kontekstu policija i međunarodna policijska suradnja predstavljaju jedan, ali iznimno važan dio odgovora međunarodne zajednice navedenom izazovu. Učinkovita međunarodna policijska suradnja i današnji oblici međunarodne policijske suradnje, s većom ili manjom uspjehnošću odgovaraju tom izazovu. Za uspješnost međunarodnog policijskog suprotstavljanja sigurnosnim izazovima u budućnosti bit će potrebno obaviti određenu konsolidaciju različitih oblika međunarodnih policijskih organizacija sa svrhom uspješnijeg djelovanja. Primjer za to može biti prostor Europske unije na kojem djeluju tri uspješna i respektabilna oblika policijske suradnje, gore spomenuti Interpol i Europol, kao i Šengenski sporazum. U tom kontekstu bit uspješnosti suprotstavljanja i suzbijanja međunarodnog kriminala isključivo je u nadnacionalnim policijskim organizacijama koje će imati međunarodni legitimitet, te suverenost postupanja i provođenja policijskih ovlasti bez obzira na nacionalne granice država. Kako bi se isto moglo provesti, nužno je potrebno i usklađivanje nacionalnih zakonodavstava. Upravo takve primjere nalazimo u okvirima nacionalnih zakonodavstava zemalja članica Europske unije. U tom kontekstu Europa se u nekim segmentima može uzeti kao primjer "trasiranja" puta prema učinkovitim, novim oblicima policijskih odnosa.

Međutim, suvremena, nadnacionalna međunarodna policijska suradnja sutrašnjice ne smije dovesti u pitanje stečevine demokratskog svijeta. Međunarodna policijska suradnja ne smije se pretvoriti u "Orwelovu 1984. i Velikog brata", koji motri i kontrolira sve i svakoga. To moraju jamčiti mehanizmi međunarodne zajednice poput institucije OUN-a i Europske unije.

Konvencija o ljudskim pravima UN-a i Europska konvencija o pravima čovjeka moraju postati "statut" suvremenog svijeta.

Svijet ide dalje. Globalizacija svijeta možda napreduje i brže nego što bismo željeli.

Globalizacija policije – sutra, možda?!

Nova uloga policije u međunarodnoj zajednici u skoroj budućnosti – zsigurno!

Literatura

Babović Budimir: *Policija u svjetskom poretku*, Beograd, 1997.

Horvatić Željko, Cvitanović Leo: *Politika suzbijanja kriminaliteta*, Zagreb, 1999.

Ivanda Stipe: *Schengenski sporazumi i unutarnja sigurnost*, Zagreb, 2001.

Jordan David D: *Politika i droga: prljavi novac i demokratske države*, Zagreb: AGM, 2000.

Klaić Bratoljub: *Rječnik stranih riječi*, MH Zagreb, 1986.

Nicović Marko: *Opojne droge – multinacionalna kompanija kriminala*, Jugoart, Zagreb, 1989.

Sačić Željko: *Organizirani kriminal – metode suzbijanja*, Informator, Zagreb, 2001.

Strmotić Josip: MUP RH, *Priručnik Interpola za pravilno postupanje službenika specijaliziranih za poslove kriminala na štetu djece*, Zagreb, 2001.

Vukadinović Radovan: *Sigurnost na jugoistoku Europe*, Interland Varaždin, 1999.

Wilkinson Paul: *Terorizam protiv demokracije*, Golden marketing, Zagreb, 2002.

Summary

The world has become an integral globalized geo-police criminogenic area. The police and international police cooperation represent an extremely significant side of the response of the international community to this challenge. The author discusses in the paper the issue of efficacy of the international police cooperation and their current forms. It will be necessary in the future to consolidate different forms of international police organizations so that they could fight and confront security challenges more successfully. According to the author, the key of efficient and successful confronting and suppressing international crime lies only in supranational police organizations that will enjoy international legitimacy as well as sovereignty in their actions and implementation of their police authorities regardless of national state borders.